

Nowa szansa rewaloryzacji i modernizacji dawnego pałacu Sobieskich przy ulicy Bernardyńskiej 13 w Lublinie

Jan Wrana, Aleksandra Jarocka

*Samodzielna Pracownia Architektoniczna, Wydział Budownictwa i Architektury,
Politechnika Lubelska, e-mail: janwrana@architekci.pl, a.jarocka@pollub.pl*

Streszczenie: Artykuł porusza tematykę rewitalizacji Zespołu Pałacowego „Sobieskich” w Lublinie oraz możliwości jego rewaloryzacji. Autorzy przedstawiają problemy i usterki stanu technicznego występujące w budynku oraz przytaczają wyniki ekspertyz wykonanych dla poszczególnych elementów założenia. Pragnąc ukazać szanse wynikające z modernizacji omawianego kompleksu, autorzy podają zrealizowane już w Polsce rewitalizacje podobnych obiektów. W celu przedstawienia potencjału tkwiącego w opisywanych budynkach, w kolejnych akapitach opisany został opracowany, lecz niestety nie zrealizowany projekt dla Założenia Pałacowego. Ponadto, autorzy prezentują nowy pomysł na rewaloryzację powyższych obiektów. Ostatnie akapity ukazują szkic utworzenia Regionalnego Ośrodka Dialogu Kultur i Tożsamości, który to byłby szansą rozwoju Lubelszczyzny, kreatywności jej mieszkańców, popularyzacji architektury, a także możliwością przypomnienia o wielokulturowości regionu oraz wynikającej z tego faktu jego tożsamości.

Słowa kluczowe: rewaloryzacja, tożsamość kulturowa miejsca, kontekst miejsca.

1. Wprowadzenie

Pierwsza wzmianka, dotycząca budynku powszechnie znanego jako Pałac Sobieskich w Lublinie, „(...) pochodzi z *Lustracji Lublina* z 1565 r. gdzie opisany jest dwór z szynkiem, należący do Sobieskiego”¹. W XVI w. obiekt został przebudowany na rezydencję przez Marka Sobieskiego - późniejszego wojewodę lubelskiego. W 1618 r. budynek zostaje uwieczniony na miedziorycie Abrahama Hogenberga i Georga Brauna – najbardziej znanego widoku miasta Lublina pochodzącego z sześciotomowego dzieła pt.: „Theatrum praecipuarum totius mundi urbiurti (Przedstawienie wyróżniających się miast całego świata)”, znanym pod nazwą „Civitates orbis terrarum”².

Budynek przedstawiony jest jako obiekt jednopiętrowy z wysoką wieżą przykrytą kopułą, latarnią oraz późnogotyckim szczytem. O znamienitości budowli świadczyć może opis przetłumaczony przez Hieronima Łopacińskiego: „Niemalą też ozdobą Lublina jest wspaniały pałac JW-go Pana Marka Sobieskiego, wojewody

1. Witryna internetowa teatru NN w Lublinie: http://teatrnn.pl/leksykon/node/2490/pa%C5%82ac_sobieskich_w_lublinie

2. Tamże: http://teatrnn.pl/leksykon/node/343/widok_lublina_hogenberga_i_brauna_1618

lubelskiego, w miejscu widocznym zbudowany z wielką starannością i nie małym kosztem³. Od śmierci Jana III Sobieskiego w 1696 r. pałac popada w ruinę. W latach 1843-1844 prawnik lubelski Dominik Boczarski decyduje się na murach pałacu zbudować młyn. Pomysł nie sprawdza się, co skutkuje bankrutem właściciela.

Następna przebudowa pałacu ma miejsce od 1884 r., kiedy to J. Strochociński decyduje się podwyższyć budynek o dwie kondygnacje oraz dodać dwie skrajne jego części. Wybudowano wtenczas symetryczne oficyny i kordegardy, dodano ogrodowy budynek na słupach z wozownią i ustępami. W 1895 r., kiedy to właścicielem budowli jest Bronisława Vetterowa, pałac zostaje podwyższony o oficynę, przez co zyskuje bardziej symetryczny wygląd.

W 1905 r. w murach budowli rozpoczyna działalność Prywatne Gimnazjum Żeńskie Heleny Czarneckiej. Funkcjonuje tam ono aż do wybuchu II wojny światowej. Poza wyżej wymienionymi budynki te przez lata pełniły także inne funkcje – mieszkania, sklepy, szpital wojskowy. W latach 1959-1963 miał miejsce remont na potrzeby WSI (Wyższa Szkoła Inżynierska, dziś Politechnika Lubelska), kiedy to zmieniono układ wnętrza oraz usunięto budynek z dziedzińca ogrodowego. W 1970 r. odnowiona została elewacja, zaś w 1986 r. wykonano inne roboty elewacyjne, dekarsko-blacharskie oraz instalacyjne.⁴

Dziś w dawnym zespole pałacowym mieści się uczelniane archiwum, prowadzone są zajęcia przez pracowników Wydziału Budownictwa i Architektury oraz zlokalizowana jest duża część pomieszczeń administracyjnych Politechniki Lubelskiej.

Obecnie w skład Zespołu Pałacowego „Sobieskich” wchodzi jedenaście obiektów: budynek pałacowy, dwie oficyny, dwie kordegardy, sześć budynków gospodarczych oraz dwa dziedzińce.⁵ Powierzchnia przez nie zajmowana – to około 4068 m². Od strony ul. Bernardyńskiej obiekt ograniczony jest murem, zaś od strony południowo-wschodniej budynkiem Browarów Lubelskich „Perła” (ul. Bernardyńska 15) zaś od północno-zachodniej nowo wybudowanym obiektem Hospicjum Dobrego Samarytanina (ul. Bernardyńska 11). Od strony południowo-zachodniej na granicy działki znajduje się skarpa o różnicy wysokości ok. 6 m. Wjazd na teren posesji możliwy jest pomiędzy kordegardami od strony ul. Bernardyńskiej poprzez bramę wjazdową. Dziedziniec frontowy pełni rolę parkingu. Dziedziniec tylny funkcjonuje jako skład węgla oraz dodatkowe miejsce postojowe, które dostępne jest po przemieszczeniu się przez przejazd pod budynkiem pałacu. Teren okalający zespół pałacowy jest niezagospodarowany, na dziedzińcu frontowym chaotycznie ustawiono kilka ławek. Ponadto, przed wejściem do głównego budynku postawiono prowizoryczny drewniany daszek.⁶

Wraz z planami rewaloryzacji i modernizacji dawnego pałacu Sobieskich dla potrzeb kształcenia na kierunku Architektura i Urbanistyka dokonano szeregu analiz i ekspertyz, które ukazały zatrważająco zły stan techniczny opisywanych

3. Tamże: http://teatrnn.pl/leksykon/node/2490/pa%C5%82ac_sobieskich_w_lublinie

4. Tamże: http://teatrnn.pl/leksykon/node/2490/pa%C5%82ac_sobieskich_w_lublinie

5. J. S. Fronczyk, Ekspertyza budowlana o stanie technicznym budynku (Pałac Sobieskich, Lublin, ul. Bernardyńska 13), Biuro Usług Projektowych „Budoprojekt” inż. Janusz Fronczyk, Lublin 2008, s. 3 (pisownia nazwy obiektu zgodna z oryginałem publikacji).

6. Fronczyk, Ekspertyza budowlana o stanie technicznym budynku (Pałac Sobieskich), s. 3.

budynków. Okazało się, niestety, że jeden z piękniejszych XIX-wiecznych lubelskich obiektów ulega rokrocznie coraz bardziej zauważalnej destrukcji. Zawierania prawne sprawiły, iż szanse na działania konserwatorskie zmalały. Zespół pałacowy o wielkim potencjale wykorzystywany jest jedynie w kilku procentach. O tym, jak bardzo interesujący mógł być ów obiekt świadczy fakt, że jego zdjęcie zdobi pocztówkę z ok. 1908 r.⁷

2. Obecny stan Pałacu

Autorzy w powyższym opracowaniu przybliżają obecny stan techniczny budowli przy ul. Bernardyńskiej, jak również pokazuje, jak znaczący dla promocji regionu mógłby być opisywany obiekt dzięki odpowiednio przeprowadzonym działaniom konserwatorskim oraz dobrze dobranemu schematowi funkcjonalnemu. Poprzez kreatywne podejście do poszczególnych zagadnień, związanych z adaptacją zabytków, można na nie w nowoczesny i niekonwencjonalny sposób zwrócić uwagę turystów, po raz wtóry odkryć znane już, choć niedoceniane zabudowania miasta Lublina.

Obecnie zespół pałacowy nie wzbudza zachwytu. Jego stan techniczny, zarówno pod względem bezpieczeństwa konstrukcji, jak i stan wewnątrz oraz elewacji jest zatrażający. Trzykondygnacyjna elewacja frontowa budynku głównego posiada bardzo bogaty wystrój, co stanowi o jej walorach architektonicznych. Niestety, wiele jest ubytków materiału, spękań czy rys. W dolnych częściach ścian występują miejscowe zawilgocenia. Ponadto, nad głównym wejściem umieszczono drewniany daszek zaburzający odbiór całości. Jego obecność jest uzasadniona względami czysto użytkowymi - chroni on użytkowników przed odpadającym tynkiem i fragmentami cegieł. Imponująca baszta o eliptycznym kształcie, górująca ponad całym założeniem, poza dość znaczącymi ubytkami tynku, ukazującymi mur ceglany, uwidacznia problem korozji pokrycia dachowego. Detal architektoniczny odróżniający pałac od otaczających zabudowań uległ znacznym uszkodzeniom, co jednak nie odebrało elewacji frontowej jej zasadniczego charakteru i nie przeszkadza w ogólnym odbiorze zabytku⁸.

W podobnym stopniu uszkodzeniom uległy pozostałe zabudowania zespołu - oficyny (prawa i lewa) oraz kordegardy. Fakt, iż te ostatnie usytuowane są równolegle do ciągu pieszego (chodnika) sprawia, że przyciągają one uwagę przechodniów i wzmagają w odbiorcach poczucie wejścia na teren spójnego założenia. Detal zastosowany na elewacjach kordegard nawiązuje do elewacji oficyn. Pojawiają się na nich pilastry oraz gzymsy – podokienny i wieńczący podkreślony fryzem ząbkowym, który to pojawia się również na elewacjach oficyn⁹.

Obecnie wyraźnie widać braki tynku, zarysowania i spękania. Stolarka okienna, występująca od strony dziedzińca, również kwalifikuje się do wymiany.

7. J. Lipniewski, Szcik do dziejów lubelskich pocztówek, opisy pocztówek i indeks wydawców, (w:) Lublin w dawnej pocztówce, Wyd. „Erbo”, Lublin 1997, s. 59 (pocztówka nr 111).

8. Fronczyk, Ekspertyza budowlana o stanie technicznym budynku (Pałac Sobieskich), s. 5-9.

9. Fronczyk, Ekspertyza budowlana o stanie technicznym budynku [Oficina południowa (lewa) w zespole pałacowym, Lublin, ul. Bernardyńska 13), Biuro Usług Projektowych „Budo-projekt” inż. Janusz Fronczyk, Lublin 2008, s. 4.

Stan oficyn (prawej i lewej) także nie jawi się pozytywnie. Podobnie jak elewacja budynku głównego, także elewacja kordegard kwalifikuje się do generalnego remontu. Liczne rysy, zawilgocenia, skorodowane pokrycie dachowe oraz stolarka okienna, niezwłocznie wymagająca wymiany, kwalifikują budynek do całkowitej modernizacji. Dziedziniec wjazdowy, a co gorsza dziedziniec znajdujący się na tyłach zabudowań, nie zachęcają do wzrokowego podziwiania zespołu. Ich zagospodarowanie jest chaotyczne - w głównej mierze to samochody tam zaparkowane stanowią o ich wyglądzie. Nieliczne drzewa, żywopłoty oraz ławki w niczym nie nawiązują ani do uporządkowanej zieleni, z jaką przeciętny mieszkaniec Lublina kojarzy „ogrody pałacowe”, ani też nie stanowią wspomnienia znajdującego się tu ongiś młyna.

Konstrukcja, wnętrza oraz ich zachowanie nie są w stanie lepszym aniżeli elewacje. Poszczególne zabudowania charakteryzują się podobnymi uszkodzeniami, wymagającymi natychmiastowej naprawy. Zawilgocenia i szkodniki niszczące drewniane elementy - to tylko niektóre z problemów dotyczących obiektu. Większość pomieszczeń, zaczynając od piwnic, poprzez parter, kondygnacje nadziemne budynku głównego oraz baszty, w mniejszym lub większym stopniu charakteryzują się podobnymi zniszczeniami i uszkodzeniami, wynikającymi zarówno ze zużycia materiału, czynników mechanicznych czy też z faktu, iż część elementów konstrukcyjnych wykonana została przy użyciu materiałów o niskiej klasie (przykładem są ściany fundamentowe baszty).¹⁰ Część elementów konstrukcyjnych wraz z odpadaniem tynku została odsłonięta, zaś wpływ warunków panujących w poszczególnych pomieszczeniach sprawił, iż uległy one w dużym stopniu korozji.

Nierównomierne osiadanie poszczególnych części budynku sprawiło, że na ścianach w większości pomieszczeń pojawiły się spękania o różnej szerokości. W części pomieszczeń użytkowych widać ugięcia stropów. W najgorszym stanie są pokoje znajdujące się na piętrze II. Belki stropowe uległy zawilgoceniu, skorodowaniu i zniszczeniu przez owady. Ryzyko awarii jest na tyle duże, że zdecydowano się na ich tymczasowe podstemplowanie. Ponadto, sale II piętra cały czas narażone są na zalewanie. Ich skutkiem są widoczne na stropach żółte plamy i spękania, o których już była mowa powyżej.

Stan wnętrza baszty również jawi się jako zły. Wiele elementów przegniło na skutek nawracających przecieków. Najgorszy stan techniczny prezentują jednak tarasy. Balustrada jest zawilgocona, co powoduje ciągłe odpadanie tynku oraz odsłanianie również uszkodzonych cegieł. Stan całej konstrukcji tarasów zagraża bezpieczeństwu użytkowników i grozi zawaleniem. Ponadto, spękania widoczne na ostatniej kondygnacji baszty są tak duże, że kwalifikują się jako uszkodzenia konstrukcyjne. Kondygnacja murów koronujących wymaga wzmocnienia oraz naprawy.¹¹

Klatki schodowe znajdujące się w obiekcie nie spełniają wymogów warunków technicznych stawianych obiektom użyteczności publicznej. Jako najmniej dostosowana do obecnych potrzeb jawi się ta, znajdująca się w części środkowej od strony zachodniej baszty (naprzeciwko głównej klatki schodowej). Obecnie element ten funkcjonuje jako klatka dodatkowa, ale to właśnie ona, jako jedyna, prowadzi na

10. W wymienionym przykładzie mowa o zaprawie łączącej kamień wapienny: Fronczyk, Ekspertyza budowlana o stanie technicznym budynku (Pałac Sobieskich).

11. Fronczyk, Ekspertyza budowlana o stanie technicznym budynku (Pałac Sobieskich).

najwyższe piętra baszty. Stopnice wykonano z desek drewnianych, podobnie jak i spoczniki. Zarówno jedne, jak i drugie, są pościerane, zamocowane niestabilnie. Dodatkowo, w części są to schody zabiegowe, co sprawia, że nie mogą one pełnić funkcji drogi ewakuacyjnej. Ponadto, stopnie są strome, a ich szerokość wynosi jedynie 90 cm. Fakt, iż klatki schodowe są drewniane, w żaden sposób nie zaizolowane przeciwogniowo, nie spełniające warunków technicznych, powoduje, że mogą stanowić zagrożenie dla osób korzystających z budynku¹².

Kolejny, często spotykany w obiektach zabytkowych fakt - to płytkie posadowienie fundamentów. Powyższy problem występuje również w Zespole Pałacowym Sobieskich i dotyka w mniejszym lub większym stopniu wszystkich jego obiektów. Brak izolacji przeciwwilgociowej i przeciwwodnej dodatkowo pogarsza ich stan. Niektóre fragmenty fundamentów są na tyle skorodowane, że kwalifikują się do wymiany. Wartym rozpatrzenia pod względem posadowienia jest główny budynek. Poszczególne jego części były dobudowywane w różnych okresach na różnych poziomach. Dodatkowo nie dylatowano również ścian murowanych. Skutkiem powyższych faktów jest nierównomierne osiadanie budynku, a to mogło spowodować zarysowania i pęknięcia murów¹³.

Ekspertyza budowlana z 2008 roku dowodzi konieczności przeprowadzenia gruntownego remontu. Jednakowoż pokazuje ona również ogromny potencjał tkwiący w opisywanym zespole pałacowym. Dokumentuje to również koncepcja z 2008 roku przygotowana przez zespół, składający się z: E. Przesmyckiej, J. Wrany, B. Kwiatkowskiego, K. Petrusa, N. Przesmyckiej, E. Pytłarz, K. Janusa oraz M. Mysiaka, przedstawiająca „Rewaloryzację i modernizację dawnego pałacu Sobieskich dla potrzeb kształcenia na kierunku architektura i urbanistyka”. Koncepcja, mimo iż nie została zrealizowana, wzbudza zainteresowanie. Zakłada ona rozbudowę budynku głównego - powiększenie go, m.in. o dwukondygnacyjną aulę oraz dwupoziomowy parking, połączenie oficyny z korpusem poprzez przeszklony łącznik. W założeniu zlokalizowano również centrum multimedialne, mediatekę, pracownię projektową, zespół katedr oraz kawiarnię, zaprojektowaną na ostatniej kondygnacji baszty z widokiem na stary Lublin. W projekcie zaproponowanym przez powyższy zespół z łatwością można rozgraniczyć elementy zabytkowe od nowo zaproponowanych. Szeroko pojmowana nowoczesność nie koliduje z zastaną tożsamością miejsca. Plan modernizacji zakłada wykonanie wszelkich prac technicznych, mających na celu wzmocnienie konstrukcji budynku, m. in. podbijanie fundamentów czy osuszanie murów. Pokazał on realny opis możliwości przywrócenia zespołowi pałacowemu „nowego życia”. Niestety, przedłużające się wyjaśnienia prawne, związane z istniejącym obiektem, sprawiły, iż prolongowano czas realizacji inwestycji¹⁴.

12. Tamże.

13. Fronczyk, Ekspertyza budowlana o stanie technicznym budynku (Pałac Sobieskich), Fronczyk, Ekspertyza budowlana o stanie technicznym budynku [Oficyna południowa (lewa) w zespole pałacowym, Lublin, ul. Bernardyńska 13), Fronczyk, Ekspertyza budowlana o stanie technicznym budynku [Oficyna południowa (prawa) w zespole pałacowym, Lublin, ul. Bernardyńska 13), Biuro Usług Projektowych „Budoprojekt” inż. Janusz Fronczyk, Lublin 2008, Fronczyk, Ekspertyza budowlana o stanie technicznym budynku (Kordegardy: lewa „B” i prawa „C” w zespole pałacowym, Lublin, ul. Bernardyńska 13), Biuro Usług Projektowych „Budoprojekt” inż. Janusz Fronczyk, Lublin 2008.

14. J. Wrana, Tożsamość miejsca. Kryterium w projektowaniu architektonicznym, wyd. Politechnika Lubelska, Lublin 2011.

3. Przykłady projektów rewitalizacji Pałaców w ostatniej dekadzie

Przykładem szanującej kontekst, a zarazem dobrze rozwiązanej pod względem funkcjonalnym rewitalizacji jest Pałac Karnickich w Warszawie, wybudowany w latach 1877-1878 według projektu architekta Józefa Husa. Jest to typ pałacu przyulicznego o bogatym wystroju elewacji. Niestety, z upływem lat obiekt został zdewastowany i wymagał gruntownej rewaloryzacji. Projekt zakładał konserwację wystroju wewnątrz oraz przywrócenie im pierwotnego układu, wymianę stolarki okiennej, jak również dostosowanie obiektu do współczesnych potrzeb – przykładowo – poprzez wprowadzenie dodatkowej klatki schodowej z dźwigiem osobowym¹⁵. Rewaloryzacja sprawiła, iż budynek może pełnić nowe funkcje, zachowując przy tym zabytkowy charakter.

Innym przykładem zabytku tętniącego życiem jest Zespół pałacowy Fryderyka Wilhelma Schweikerta przy ul. Piotrkowskiej w Łodzi. W latach 90. XX w. przeprowadzono gruntowną renowację¹⁶. Zakładała ona: kompleksowe prace remontowo-konserwatorskie w budynku głównym i oficynach pałacowych, adaptację na pomieszczenia Instytutu Europejskiego, który mieści się tam obecnie, oraz aranżację ogrodu pałacowego.¹⁷ W 1994 roku pałac zdobył nagrodę w konkursie na najlepsze wnętrze roku. Do Instytutu przyjeżdżają wykładowcy, dyplomaci i eksperci z całego świata¹⁸.

Powyższe przykłady dowodzą, iż warto dbać o zabytki, ich stan, jak również wprowadzać doń nowe funkcje, przywracać zapomniane obiekty do życia. To właśnie tego typu budynki tworzą tożsamość naszych miast i propagują poznawanie historii. Poprzez poszanowanie ich oryginalnej substancji i prace remontowe poprawiające stan techniczny, można uzyskać zupełnie nowe budynki, o nowych funkcjach, dostosowane do obecnych wymagań, a zarazem posiadające odmienny charakter, architekturę wyróżniającą się spośród pozostałych zabudowań.

4. Proponowana nowa funkcja Pałacu – Regionalny Ośrodek Dialogu Kultur i Poszanowania Tożsamości

Autorzy, korzystając z ekspertyz oraz gotowego już projektu modernizacji, przedstawiają inne szanse i możliwości adaptacji Zespołu Pałacowego Sobieskich. Lokalizacja całego założenia jest bardzo korzystna - budynki znajdują się w ścisłym centrum Lublina. Fakt, że w bliskiej odległości można zobaczyć tak znaczące zabytki, jak Brama Krakowska, Katedra Lubelska czy Zamek, generuje chęć przekształcenia podupadających budowli w integralny element koncepcji rozwoju kulturalnego głównej miejscowości województwa.

15. A. René, Pałac Karnickich – połączenie wartości zabytkowych z nowymi funkcjami użytkowymi, (w:) *Renowacje i Zabytki. Kwartalnik Ogólnopolski*. Kraków 2002, Nr 1, s. 64-67.

16. Witryna internetowa: Łódzkie. Portal turystyczny województwa łódzkiego. <http://lodzkie.travel/?kat=zabytki&sub=palace&id=64>

17. Łódź - przegląd realizacji, (w:) *Renowacja i Zabytki. Kwartalnik Ogólnopolski*, Kraków 2002, Nr 4, s. 26-50 (obiekt nr 54; pisownia nazwy obiektu zgodna z oryginałem publikacji).

18. Witryna internetowa: Polska Niezwykła: <http://www.polskaniezwykla.pl/web/place/17395,lo-dz-palac-wilhelma-schweikerta.html>

W ostatnich latach Lublin, uznawany za wschodnie centrum uniwersyteckie, wzbogacił się o nowy wydział Politechniki Lubelskiej – Wydział Budownictwa i Architektury. Dopiero co powstający i ugruntowujący swoją pozycję w kraju kierunek na dobre już zaznaczył swoją obecność - poprzez licznie organizowane wystawy projektów oraz wszelką działalność, mającą na celu popularyzowanie nowoczesnej architektury wśród mieszkańców.

Rokrocznie na kierunku przybywa studentów; fakt ów pokazuje, jak ważne stają się odczucia związane z wyglądem otoczenia. Kolejne roczniki młodych twórców opuszczają mury Politechniki Lubelskiej. Niewiele jest jednak miejsc, w których zdolni i kreatywni ludzie mieliby szansę zademonstrować swe umiejętności. Samorozwój utrudniony jest przez dotychczasowy brak uczelni kształcących urbanistów, planistów oraz architektów. W chwili obecnej młody (w porównaniu z innymi) wydział może poszczycić się corocznym cyklem wystaw prac dyplomowych, pręźnie działającymi kołami naukowymi czy licznymi konkursami przez nie organizowanymi. Lublin – jako „Miasto Inspiracji” - potrzebuje miejsca, gdzie owi kreatywni, pracowici i chętni do nauki ludzie mieliby szansę rozwijać swoje pasje, prezentować w różnorodny sposób przeszłość Lubelszczyzny, miasto i historię jego rozwoju. Szansą połączenia tego, co „dawne”, z tym, co „współczesne” – wydaje się być modernizacja Zespołu Pałacowego Sobieskich z jednoczesnym przekształceniem go w Regionalny Ośrodek Dialogu Kultur i Poszanowania Tożsamości.

Miasto, łączące przenikające się tradycje kulturowe, „(...) daje się jeszcze dzisiaj zaobserwować w sferze niematerialnych i materialnych przekazów historii kultury, wśród których poczesne miejsca zajmują dzieła architektury i budownictwa”.¹⁹ Należy podkreślać wizerunek Lublina jako miejsca na styku wielu kultur – różnorodnego, wzmacniać jego „kod genetyczny”²⁰ jako ośrodka na pograniczu Wschodu i Zachodu. Od początku swego istnienia był on ważnym punktem na szlakach komunikacyjnych pomiędzy Rusią i Litwą, a Małopolską - miastem wojewódzkim, w którym architektura była i jest świadectwem wielokulturowości.

Kozi Gród, jako jedno z niewielu miast, może pochwalić się autentycznym historycznym układem przestrzennym. Ponad 200 obiektów architektonicznych wpisanych jest do rejestru zabytków²¹. Mimo powyższego zaplecza historycznego i kulturowego brakuje szeroko rozumianej popularyzacji tradycji i architektury miasta, zarówno pośród mieszkańców jak i przyjezdnych. Postulowany Regionalny Ośrodek Dialogu Kultur i Poszanowania Tożsamości może być, jak się wydaje, szansą na rozpropagowanie Lublina - jako miasta rozwojowego, młodych, ambitnych i kreatywnych ludzi. Ewentualne powstanie Ośrodka stwarzałoby realną szansę na przywrócenie wizerunku stolicy województwa, jako centrum styku kultur, miejsca gdzie krzyżują się religie i ich tożsamość.

5. Podsumowanie

Autorzy w przedmiotowym artykule pokazują obecny stan założenia pałacowego Sobieskich. Bazując na ekspertyzie z 2008 roku, przekazują oni informacje

19. A. Frąckiewicz. Lublin- miasto historyczne. Problematyka rewaloryzacji, (w:) *Renowacja i Zabytki. Kwartalnik Ogólnopolski*, Kraków 2002, Nr 2, s. 56.

20. Termin używany przez J. Wranę, m. in. w pozycji autorskiej: *Tożsamość miejsca*. Kryterium w projektowaniu architektonicznym, wyd. Politechnika Lubelska, Lublin 2011.

21. Frąckiewicz. Lublin- miasto historyczne..., op. cit., s. 59.

dotyczące zniszczeń materiałów, konstrukcji i detali. Poprzez przytoczenie projektu koncepcyjnego „Rewaloryzacja i modernizacja dawnego pałacu Sobieskich dla potrzeb kształcenia na kierunku architektura i urbanistyka” dowodzi, iż istnieją realne szanse na przywrócenie dawnej świetności obiektu, który w chwili obecnej jawi się, jako zniszczony upływem czasu.

Ponadto autorzy prezentują również przykłady rewitalizacji polskich pałaców i rodzimych założeń pałacowych. Dowodzą tym samym wartości takich projektów. Obydwa demonstrowane obiekty spełniają swoje funkcje i są dobrze odbierane przez użytkowników, a zarazem same w sobie stanowią walory historyczne i estetyczne.

Autorzy pokazują również, jak ważnym miastem na przestrzeni wieków był Lublin oraz wskazują szanse na przywrócenie postrzegania go jako miasta wielokulturowego o tworzącej się przez wieki odrębnej tożsamości. Możliwość realizacji tego autorskiego zamierzenia odnajdują oni w stworzeniu w opisywanym założeniu pałacowym Sobieskich Ośrodka Dialogu Kultur i Poszanowania Tożsamości, które to byłoby atrakcją zarówno dla przyjezdnych i turystów, jak i w dużej mierze dla poszerzającego się z roku na rok kręgu osób związanych z architekturą, historią i zabytkami. Jednocześnie proponowany obiekt stanowiłby załączek centrum rozwoju młodych ludzi wrażliwych na sztukę, a pamiętających przy tym, jak ważny jest kontekst miejsca oraz zastana już tożsamość.

Proponowany Ośrodek, wydaje się, byłby szansą na poszerzanie wiedzy zdobytej na lubelskich uczelniach oraz miejscem na jej praktyczne zastosowanie i prezentację osiągnięć zarówno indywidualnych jak i zespołowych.

Literatura

Źródła internetowe:

- [1] Witryna internetowa teatru NN w Lublinie: http://teatrnn.pl/leksykon/node/2490/pa%C5%82ac_sobieskich_w_lublinie
- [2] Witryna internetowa teatru NN w Lublinie: http://teatrnn.pl/leksykon/node/343/widok_lublina_hogenberga_i_brauna_1618
- [3] Witryna internetowa: Łódzkie. Portal turystyczny województwa łódzkiego. <http://lodzkie.travel/?kat=zabytki&sub=palace&id=64>
- [4] Witryna internetowa: Polska Niezwykła: <http://www.polskaniemiejska.pl/web/place/17395,lodz-palac-wilhelma-schweikerta.html>

Pozostałe źródła:

- [5] Fronczyk J.S., *Ekspertyza budowlana o stanie technicznym budynku (Pałac Sobieskich, Lublin, ul. Bernardyńska 13)*, Biuro Usług Projektowych „Budoprojekt”, inż. Janusz Fronczyk, Lublin 2008.
- [6] Lipniewski J., *Szkic do dziejów lubelskich pocztówek, opisy pocztówek i indeks wydawców*, w: Lublin w dawnej pocztówce, Wyd. „ERBO”, Lublin 1997.
- [7] Fronczyk J.S., *Ekspertyza budowlana o stanie technicznym budynku [Oficyna południowa (lewa) w zespole pałacowym, Lublin, ul. Bernardyńska 13]*, Biuro Usług Projektowych „Budoprojekt” inż. Janusz Fronczyk, Lublin 2008.
- [8] Fronczyk J.S., *Ekspertyza budowlana o stanie technicznym budynku [Oficyna południowa*

- (prawa) w zespole pałacowym, Lublin, ul. Bernardyńska 13], Biuro Usług Projektowych „Budoprojekt” inż. Janusz Fronczyk, Lublin 2008.
- [9] Fronczyk J.S., *Ekspertyza budowlana o stanie technicznym budynku (Kordegardy: lewa „B” i prawa „C” w zespole pałacowym, Lublin, ul. Bernardyńska 13)*, Biuro Usług Projektowych „Budoprojekt” inż. Janusz Fronczyk, Lublin 2008.
- [10] Wrana J., *Tożsamość miejsca. Kryterium w projektowaniu architektonicznym*, wyd. Politechnika Lubelska, Lublin 2011.
- [11] René A., *Pałac Karnickich – połączenie wartości zabytkowych z nowymi funkcjami użytkowymi*, Renowacje i Zabytki, Kwartalnik Ogólnopolski. Kraków 2002, Nr 1.
- [12] *Łódź – przegląd realizacji*, w: Renowacja i Zabytki. Kwartalnik Ogólnopolski, Kraków 2002, Nr 4, s. 26-50 (obiekt nr 54; pisownia nazwy obiektu zgodna z oryginałem publikacji).
- [13] Frąckiewicz A., *Lublin – miasto historyczne. Problematyka rewaloryzacji*, Renowacja i Zabytki, Kwartalnik Ogólnopolski, Kraków 2002, Nr 2.

A new opportunity of restoration and modernization of the old Sobieski’s Palace located at Bernardyńska 13 in Lublin

Jan Wrana, Aleksandra Jarocka

*Independent Architectural Lab., Faculty of Building and Architecture,
Lublin University of Technology, e-mails: janwrana@architekci.pl, a.jarocka@pollub.pl*

Summary: The article concerns a question of revitalising the “Sobiescy” Palace Complex in Lublin as well as various possibilities of revalorising it. The authors demonstrate problems of and defects in the technical condition of the building while referring to expert opinions on specific elements of the facilities in question. In order to exemplify chances resulting from prospective modernisation of the discussed complex the authors present already revitalised buildings in Poland. With the purpose of showing considerable potential of the edifice the authors set forth a developed, but unfortunately not implemented project of revitalising the Palace Complex. Moreover, the authors illustrate a new idea for revitalising the facilities in question. The last paragraphs of the article present an outline of creating a Regional Centre of Identity and Cultural Dialogue that would be a chance for popularising architecture and developing not only Lublin Region but also creativity of its citizens. Moreover, adapting the complex would also provide opportunities for recalling multiculturalism of the region and identity resulting from this feature.

Keywords: revalorisation, cultural identity of a place, context of a place.

